

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті акцентується увага на виборі важелів управління використанням виробничих потужностей підприємств машинобудування та їх змістовному наповненні, як основи формування організаційно-економічного механізму управління цим процесом.

In the article attention is accented on the choice of levers of management employment of industrial capacity enterprises of engineer and them to the rich in content filling, as bases of forming of organizational-economic mechanism of this process control.

Постановка проблеми

Підприємства галузі машинобудування мають в наявності значні за величиною потенційні резерви зростання обсягів виробництва і підвищення його ефективності. Проте їх використання гальмується відсутністю відповідного організаційно-економічного механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

В сучасній фаховій науковій літературі висвітлюють широкі коло проблем, які торкаються формування і поліпшення використання виробничого потенціалу промислових підприємств, шляхів та ефективності його модернізації, а також раціонального використання інвестицій, які спрямовуються на впровадження новітніх технологій, підвищення технічного рівня виробництва та ін. Лише поодинокі публікації присвячені питанням ефективного використання наявних виробничих потужностей діючих підприємств.

Постановка цілей

В цій публікації зроблено спробу сформулювати основні методологічні підходи щодо формування механізму управління використанням виробничих потужностей підприємств машинобудування в умовах ринкових трансформацій.

Виклад основного матеріалу

Досвід роботи передових вітчизняних машинобудівних підприємств показує, що лише ті із них досягають вагомих результатів у використанні наявних у них виробничих потужностей, котрі постійно розробляють і застосовують у своїй практичній діяльності комплекс заходів організаційно-економічного спрямування для управління цим важливим процесом господарювання. Узагальнення передової практики господарювання вітчизняних підприємств дає підстави зробити висновок про те, що ефективне використання їх виробничих потужностей може бути досягнуто шляхом формування і застосування відповідного механізму. Основними ланками такого механізму можуть бути такі складові: нормування, планування організації і стимулювання. В узагальненому вигляді механізм управління використанням виробничої потужності машинобудівного підприємства може бути зображений у вигляді схеми на рис. 1.

Слід зупинитись дещо ґрунтовніше на змістовному наповненні кожної із його складових.

Однією із них є нормування, яке покликане відігравати роль критерію наявності й оцінки величини резервів підвищення рівня використання виробничої потужності машинобудівного підприємства в цілому й потужностей його внутрішніх підрозділів основного виробництва, а також роль організаційної основи проведення всієї роботи на підприємстві, яка безпосередньо стосується використання цих резервів.

Під нормуванням слід розуміти обсяг заходів, які охоплюють визначення нормативних значень найважливіших показників ефективності використання виробничих потужностей підприємств.

Порівняння фактично досягнутого рівня цих показників із нормативними значеннями лежить в основі визначення і оцінки величини наявних резервів подальшого ефективного використання виробничої потужності підприємства, потужностей внутрішніх підрозділів основного виробництва, які можуть бути використані в найближчій перспективі для збільшення обсягів виробництва продукції, якщо на неї зростає попит на ринку.

Найважливішим етапом роботи, яка повинна проводитись на підприємстві, його менеджментом з поліпшення використання виробничої потужності є планування, в процесі якого повинні здійснюватися такі заходи: 1) початкові розрахунки виробничих потужностей цехів і підприємства в цілому, виходячи із проекту плану виробництва на майбутній період (поточний плановий рік); 2) виявлення на основі початкових розрахунків потужностей виробничих підрозділів комплектних і некомплектних резервів виробничих потужностей підприємства, розробки та ухвалення рішення про їх використання в наступному плановому періоді; 3) корекція початкового розрахунку виробничої потужності підприємства з метою одержання кінцевого варіанту цього розрахунку, яким повинно передбачатися на майбутній плановий період формування комплектних резервів виробничої потужності підприємства з некомплектних резервів потужностей його виробничих підрозділів та мобілізацію сформованих резервів; 4) розрахунок планового

рівня найважливіших показників оцінки ефективності використання виробничої потужності підприємства на майбутній період.

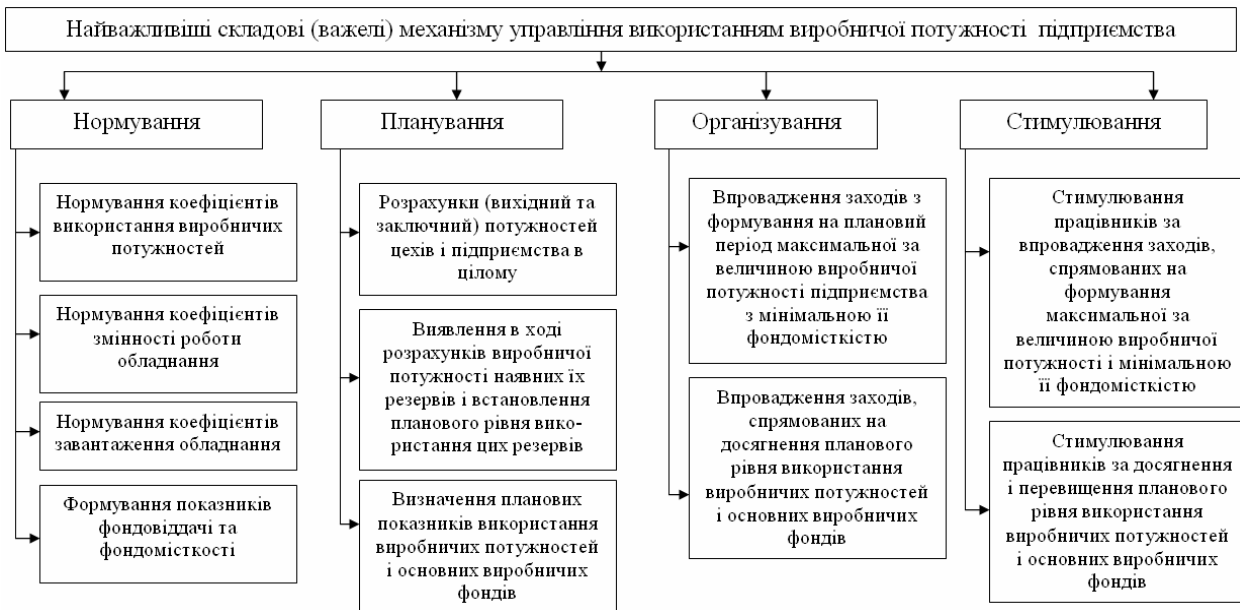

Рис. 1. Механізм управління використанням виробничої потужності машинобудівного підприємства

Першим етапом планових робіт є початкові розрахунки своїх потужностей основними цехами, оскільки ці розрахунки служать основою для визначення виробничої потужності підприємства.

На другому етапі планових робіт в ході аналізу початкових розрахунків потужностей цехів виявляються їх резерви і, в першу чергу, – комплектні, які реалізуються без проведення будь-якої підготовчої роботи шляхом збільшення виробничої програми в межах величини цих резервів. Реалізація виявлення некомплектних резервів базується на проведенні робіт зі зниження рівня наявних диспропорцій у потужностях виробничих підрозділів і формування на цій основі комплектних резервів виробничої потужності підприємства, які можуть бути безпосередньо використані.

На завершальному етапі планових робіт повинні здійснюватися такі заходи: а) ухвалення рішення про використання виявлених комплектних і некомплектних резервів у наступному році; б) складання, виходячи з цього рішення, кінцевого варіанту розрахунку виробничої потужності підприємства на майбутній рік шляхом корегування початкового варіанта; в) визначення на плановий рік найважливіших показників рівня використання виробничих потужностей і основних виробничих фондів в ході складання кінцевого варіанту розрахунку виробничої потужності підприємства на цей рік.

Після проведення планових робіт на підприємстві повинен бути введений в дію організаційний резервомобілізуючий важіль, спрямований, в першу чергу, на здійснення заходів по формуванню на майбутній рік максимальної за величиною виробничої потужності з мінімальним рівнем її фондомісткості.

Безпосередня суть заходів, про які йде мова, полягає в нарощуванні пропускну здатності вузьких і лімітуючих ланок виробничої системи машин та в регулюванні внутрішньо системних пропорцій в ній, як основи формування створених комплектних резервів виробничої потужності із наявних у неї некомплектних резервів.

Формування комплектних резервів виробничої потужності означає нарощування її на величину цих резервів, кількісно виражену у відсотках від планової виробничої програми підприємства. Якщо, наприклад, сформовані комплектні резерви виробничої потужності підприємства кількісно рівні 15% від його планової виробничої програми, то це означає, що досягнутий такий же приріст виробничої потужності.

Виходячи із викладеного вище, можна зробити висновок, що некомплектні резерви виробничої потужності визначають реальні недовикористані можливості підприємства з її нарощування. Ці можливості тим значніші, чим більші резерви, про які йде мова.

Нарощування виробничої потужності діючого машинобудівного підприємства шляхом мобілізації наявних некомплектних резервів забезпечує зниження її фондомісткості. По-перше, досягається зниження вартості пасивних елементів основних виробничих фондів, яка припадає на одиницю виробничої потужності за рахунок мінімального приросту пасивної частини основних виробничих фондів у порівнянні з приростом величини виробничої потужності. По-друге, знижується на одиницю виробничої потужності також вартість активних елементів основних виробничих фондів, які функціонують у допоміжному виробництві підприємства з тієї ж причини. І, нарешті, забезпечується зниження (в розрахунку на одиницю виробничої потужності) вартості технологічного обладнання, яке утворює виробничу систему машин за рахунок

підвищення рівня пропорційності в пропускних здатностях, ланок цієї системи, що призводить в кінцевому підсумку до зменшення кількості зайвого на прийняту виробничу потужність обладнання. Важливо відмітити, що максимальне нарощування виробничої потужності підприємства з одночасною мінімізацією її фондомісткості забезпечує часткове виконання наявних некомплектних резервів виробничої потужності. Коли ж проводяться заходи зі зниження фондомісткості виробничої потужності без її нарощування, то наявні некомплектні резерви виробничої потужності не використовуються, а повністю втрачаються.

Важливим організаційним резервомобілізуючим важелем управління виробничою потужністю є також забезпечення найбільш повної віддачі сформованої максимальної за величиною виробничої потужності підприємства з мінімальною її фондомісткістю. Найважливіші заходи, які забезпечують досягнення цієї мети можна об'єднати в такі групи: 1) забезпечення повного використання ефективного фонду часу роботи обладнання; 2) забезпечення повного використання виробничих можливостей обладнання (його техніко-експлуатаційних параметрів); 3) максимальне можливе зменшення (аж до повної ліквідації) втрат продукції від браку; 4) максимальне зменшення (ліквідація) втрат заготовок, деталей і вузлів у виробництві і зберіганні.

Надзвичайно важливу роль в механізмі управління використанням виробничої потужності машинобудівного підприємства покликаний відігравати такий його важіль, як стимулювання. Насамперед, повинні стимулюватися: 1) працівники, які забезпечують розробку і впровадження заходів, спрямованих на раціональне формування виробничої потужності (нарощування величини виробничої потужності з мінімізацією її фондомісткості); 2) працівники, зусиллями яких забезпечується досягнення (перевищення) запланованого рівня використання потужностей (підрозділів основного виробництва), а також запланованого рівня фондовіддачі та інших показників використання основних виробничих фондів підприємства (цехів, інших підрозділів основного виробництва).

Роблячи акцент лише на основних методологічних засадах формування механізму управління використанням виробничих потужностей машинобудівних підприємств, слід зазначити, що його формування необхідно розглядати в контексті динаміки трансформаційних процесів, які відбуваються в економіці України. У зв'язку з тим його складові можуть змінюватись, доповнюватись кількісно з урахуванням викликів зовнішнього середовища, в якому функціонують машинобудівні підприємства на сучасному етапі господарювання.

Висновки

Використання наявних резервів виробничих потужностей машинобудівних підприємств слід розглядати як один із найважливіших напрямків ефективного господарювання в умовах ринкових трансформацій. В результаті підприємствами досягаються можливості зростання обсягів виробництва продукції, економія інвестиційних коштів, підвищується ефективність господарювання.

Вирішення цього важливого завдання залежить від формування досконалих механізмів управління використанням виробничих потужностей підприємств, їх вмілого застосування менеджментом у практиці управління процесом використання виробничих потужностей підприємств.

Перспективи подальших досліджень

Поліпшення використання виробничих потужностей підприємств було і залишається однією із актуальних проблем економічної науки. Актуальність цієї проблеми особливо зростає у зв'язку із дефіцитом інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації діючих і нарощування нових виробничих потужностей. Тому зусилля науковців повинні бути спрямовані на дослідження проблем, пов'язаних із формуванням і удосконаленням організаційно-економічних механізмів управління використанням виробничих потужностей підприємств, що дасть змогу значно підвищити ефективність їх виробництва.

Література

1. Авдеенко В.Н., Котлов В.А. Производственный потенциал промышленного предприятия. – М.: Экономика, 1989. – 240 с.
2. Петрович Й.М. Управління розвитком та використанням виробничого потенціалу машинобудівних підприємств // Вісник Львівської державної фінансової академії. – Львів: ЛДФА, 2007. – № 13. – С. 173 – 177.
3. Петрович Й.М. Оптимізація використання виробничих потужностей підприємства на засадах ре інжинірингу // Вісник Хмельницького національного університету. «Економічні науки». – 2007. – Т. 1. – С. 26 – 27.
4. Федоцін О.С., Репіна І.М., Олексик О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.
5. Петрович Й.М., Захарчин Г.М. Організація виробництва. Підручник. – Львів: «Магнолія 2006», 2008. – 400 с.

Надійшла 14.05.2009